

KÖSZÖNTŐ

Péter Katalin történész, az akadémia doktora, a mi akadémiánknak, a Miskolci Egyetemnek is díszdoktora, vagy az eredeti latin címnek – *doctor honoris causa* – megfelelően inkább: tiszteletbeli doktora másfél évtized óta. Így a miskolci egyetemi polgárok, főként azonban az egyetem történész oktatói és kutatói – mint doktoruk famíliája, háznépe, udvarnépe? – „meghívva asztalukhoz” történész barátait, azaz a jelen kötet szerzőit is, joggal köszönhetik Péter Katalint nagyon is személyes ünnepén: 80. születésnapján. Szimbolikus is lehet, hogy a 2017. év nemcsak a reformáció kérdéskörével több történeti aspektusból és különböző metodikával foglalkozó Péter Katalin személyes jubileuma, hanem a reformáció születésének nagyon is kerek, 500. évfordulója, mert a történelemnek is vannak születésnapjai.

Az ünnepelt, akinek a következő több száz oldalon átnyújtjuk ezt a tanulmánycsokrot, 10 évvel ezelőtt, egy korábbi kerek évfordulón, így vallott történészi credójáról [HORVÁTH Zita–NAGY Gábor: Portré: Agatha Christie és az analógia – Péter Katalin. *Gesta – Miskolci Történész Folyóirat* VII/1. (2007) 59–61.]: „A sok kiváló között is lehetnek még kiválóbbak... Így ismertem én fel Szabó István kiválóságát... a Kossuth Lajos mint egyetemi hallgató azt becsültem benne, hogy könnyedén, érdekes élményként kezeli a történészkedést. Mint történész, Szabó István világos érvelésének iskolateremtő erejét ismertem fel. A Történettudományi Intézetben, ahol egész életemben dolgoztam, sok kiváló kolléga között Benda Kálmán szellemi nyíltságát és Szűcs Jenő mindentudását csodáltam legjobban... Mellettük az irodalomtörténész Klaniczay Tibort tennem meg tiszteletbeli kiváló nagy történésznek. Végül ide kívánczok a néprajzos képzettségű Veress Éva, aki... családrekonstrukciós kutatásokat akkor folytatott eredményesen, amikor az Annales-iskola képviselői még csak a módszer felvázolásánál tartottak. A magyar történetírás nemzetközi beágyazottságát [tekintve]... ha valamilyen érthető nyelven jelenünk meg, helyünkön vagyunk. Angolul kiadott magyar könyveket éppen úgy ismertetek a legjobb folyóiratokban, mint akármilyen más tudományosság műveit

Tudományosnak szánt szövegeimet is igyekszem úgy megfogalmazni, hogy a kívülálló érdeklődését felkeltsék... valamilyen közelítéssel mindenki laikus... A történeti ismeretek bonyolult összetételű kultúra részei, és mindenki a kultúrában elfoglalt helyétől függően értelmezi őket.

Nem szívesen lelkesítenék senkit arra, hogy... a történelem bármilyen korszakával foglalkozzék. A mi munkánkat, mint egyébként minden kutatással járó tevékenységet, csak annak érdemes felvennie, akiben természeténél fogva nagy az intellektuális kíváncsiság. Ha az megvan, és nem vágyik külső sikerekre, de tud néhány nyelvet, ám foglalkozzék történelemmel. A kora újkor azért kellemes terep, mert még áttekinthető. Nagy szorgalommal mind a forrásai, mind a szereplői gyakorlatilag teljes körűen megismerhetők. [A kora újkorban] nem voltak nemzetközi ösztöndíj-pályázatok, de sok fiatal elment gyalog, szekéren, útközben koldulva Magyarországról nyugati egyetemekre. Majd hazajöttek... a 16–17. századi egyetemjáróknak mindössze két százaléka maradt külföldön. Vagy a parasztok: nem kaptak minden nagy fagy vagy árvíz után kártérítést, sem az állam, sem nemzetközi szerveződések nem támogatták őket, mégis megálltak... A 16–17. század emberei a körülmények kényszerével önállóan, saját erejükből hatékonyabban birkóztak meg, mint mai utódaik sok segítséggel. Jobban ismerték a természetet.

A [történész] legfontosabb feladata ma szerintem az, hogy a nagy narratívák, a törvényszerű folyamatok tanulmányozása helyett az akkor és ott élt emberre fordítsa a figyelmét... felül emelkedve a korszakolás kényszerén... A múlt teljessége nem bontható periódusokra. Vannak történészek, akik úgy írnak, ahogyan száz évvel ezelőtt is lehetett történetet írni, mások munkájába belenéző az ember, és azonnal érzékeli, hogy az utóbbi néhány évben írták. Én abszolút értéket egyik-

nek sem tulajdonítanék. Lényegesnek ebből a szempontból a választás lehetőségét tartom. A korszerűvel a tudományban nagyon kell vigyázni. Megtörténhet, hogy mire valaki utoléri, csak hült helyét találja, mert paradigmaváltás következett be.

Carlo Ginzburg... a történész munkáját a detektívéhez hasonlította. [...] Azt írta, hogy a múltat éppen úgy egymástól távol álló jelekből és tényekből kell összeilleszteni, ahogyan... Sherlock Holmes a bűntényeket rekonstruálta... Szeretném, ha a múltat analógiás módszerrel, minden nyomot figyelembe véve és olyan eredményesen tudnám újjáépíteni, ahogyan Agatha Christie a legkülönbözőbb bűntényeket megkonstruálta.” (Péter Katalin)

Nem könnyű a történettudománnyal köszönteni azt, aki hitvallásában ilyen elkötelezett tudománya és általában a tudományok iránt. Kérdés, hogy a Péter Katalin által felállított elvárásoknak megfelelőnek-e a kötetünk csokrába „kötött” tanulmányok, de bízunk benne, hogy valamelyest igen, hiszen éppen Péter Katalin vallotta egy másik interjúban: „nem egyetlen történelem létezik”; így szerzőink saját történelmükkel, történelem-értelmezésükkel kívánnak – mit is?, boldogságot?, – igen, boldogságot az Ünnepeletnek, aki nagyon is sajátos látásmódjával, értelmezéseivel nem egyszer mehökkentette, többször azonban inspirálta őket.

A 20-as számrendszert művelő kelta–gall gondolkodás hagyományaként a franciák (és nemcsak ők) a 80-nak mint számnévnek nem adnak külön, saját morfémát, mint a latin nyelv, hiszen a *quatrevingt* négyszer 20-at jelent, azaz nem egyetlen folyamatos időintervallumnak tekintik, hanem több korszakból álló egységnek. Bár Péter Katalin, akinek pályája látszólag klasszikus tudósi karrier: az első 20 év után diplomás történész lett; a második 20 évben „váltott jegyet” hivatalosan is a tudományba, kandidátus lett a kora újkori magyar főúri politikát pertraktáló munkájával, a harmadik évhuszadban „nagydoktor”, sőt inkább „nagy doktor” lett, bár ez az epitheton bizonyosan zavarja őt, ráadásul a 16. századi magyar reformáció és művelődés témakörében írt akadémiai doktori értekezése rögtön „hasznosult”, hiszen a magyar történettudomány csonkán maradt kánonjába, a „tízkettesbe” is bekerült; a negyedik *vigintennium* pedig végképpen a tudomány elitjében helyezte el, díszdoktori kitüntetésével, sőt életművét tárgyaló tudományos közleménnyel [ERDÉLYI Gabriella: Kalandozások a kora újkorban. Péter Katalin munkássága. *Aetas* 26. (2011)/3. 108–124.]; ráadásul hivatásszerűen egyetlen tudományos munkahelyhez és műhelyhez, az MTA Történettudományi Intézetéhez kötődik – tudósi attitűdje (személyiségjegye?) mégsem szokványos. Ez a „magatartás” szétfeszíti a tradicionális kereteket, általában sem tűri a kisszerű korlátokat, a konvenciót, az unalmat pedig végképp nem. Péter Katalin ugyanazt nézi, forgatja, mint mások, mégis mást lát, illetve láttat azokkal, akik olvassák és használják a munkáit; szinte gyermeki rácsodálkozással, de tudományos alapossággal teszi meg felfedezéseit, ott is nóvumot teremt, ahonnan mások már egykedvűen vagy unottan elfordulnak. A parasztok ugyanúgy (ha nem jobban) érdeklik, mint az arisztokraták, a férfiak ugyanúgy, mint a nők, nem beszélve a mindkét nemet képviselő gyerekekről, „a történelem teljessége” iránti igénye nemcsak a periodizációt ítéli szinte feleslegesnek történelemszemléletében, hanem az egyes társadalmi csoportokról kialakult sommás ítéleteket is elutasítja. Kivételes erudícióval, sőt talán empátiával fordul a személyek, személyes sorsok felé történelmi kutatásai, forráskutatása során, szinte szépirói érzékenységgel tárja fel a több száz évvel ezelőtt élt nők, férfiak, gyermekek, családok, intézmények történetét.

A negyedik 20 év végén, de az ötödik kezdetén, mert a matematika és történettudomány szabályai szerint a vég egyben a kezdet is, a korábbiakhoz hasonlóan izgalmas évhuszadot kívánunk Péter Katalinnak a Miskolci Egyetem történész oktatói és hallgatói, valamint jelen „florigium” szerzői nevében, reméljük, ez a csokor, ha nem is marad teljesen friss, nem kókad el teljesen a következő évtizedekben:

Miskolcon, 2017-ben, Péter Katalin születésének 80. és a reformáció 500. évében:

Horváth Zita és Gyulai Éva,
a Miskolci Egyetem oktatói